

GLASILO KULTURNE MANIFESTACIJE DANI KSAVERA ŠANDORA GJALSKOG

GJALSKI

BROJ ČETRNAESTI

ZABOK, LISTOPAD 2026.

DOBITNICA OVOGODIŠNJE NAGRADE

**Sibila
Petlevski**
Duhovi zemlje

KONCERTI

Zagrebački
kvartet

Peter Piek

Radojka
Šverko

KAZALIŠNA PREDSTAVA:

Pustolovine baruna Münchausena

LIKOVNA RADIONICA UMJETNIČKE GRAFIKE:

Mokulito litografija

IZLOŽBE: Nataša Vuković, Sofija Keča

PREDSTAVLJANJA KNJIGA:

Josip Čekolj • Željko Špoljar •

Milana Vuković Runjić • Sibila Petlevski •

Vodič kroz suvremenu hrvatsku književnost –

Kristian Novak: Ciganin, ali najljepši

ESCAPE ROOM: Tajni dnevnik Vilme G.

INTERVJU: Sibila Petlevski , dobitnica Književne nagrade Gjalski	3
Dosadašnji dobitnici Književne nagrade K. Š. Gjalski	7
Odluka Prosudbenog povjerenstva	8
PROGRAMI ZA DJECU I MLADE	
KAZALIŠNA PREDSTAVA: Pustolovine baruna Münchausena	9
PROMOCIJA SLIKOVNICE: Vjetrohod	9
PROMOCIJA: POZIČA 2026.	9
LIKOVNA RADIONICA UMJETNIČKE GRAFIKE: Mokulito litografija	10
RADIONICA KREATIVNOG PISANJA:	
Pjesme/priče o Zemlji: zemlja, zrak, vatra, voda...	10
IZLOŽBA: Nataša Vuković	12
IZLOŽBA FOTOGRAFIJA: Sofija Keča	12
KONCERT: Zagrebački kvartet	13
KONCERT: Peter Piek	13
KNJIŽEVNO-ZNANSTVENA TRIBINA:	
Realizam i misticizam, magija pripovijedanja K. Š. Gjalskog	13
PREDSTAVLJANJA KNJIGA:	
Josip Čekolj: <i>Rukovet noćnih putovanja /Krastice</i>	14
Sibila Petlevski: <i>Duhovi zemlje</i>	14
Željko Špoljar: <i>Caffe bar Utrine</i>	14
Milana Vuković Runjić: <i>Delfin: Ivanu Gučetiću</i>	14
Vodič kroz suvremenu hrvatsku književnost – <i>Kristian Novak: Ciganin, ali najljepši</i>	14
KONCERT: Radojka Šverko	15
ESCAPE ROOM: Tajni dnevnik Vilme G.	15

Fotografija na naslovnici – iz privatne zbrike akademika Dražena Katunarića

KULTURNA MANIFESTACIJA
DANI KSAVERA ŠANDORA
GJALSKOG
15.–24. listopada 2026.

ORGANIZATOR: Kulturna manifestacija
Dani K.Š.Gjalskog – Zabok
PREDSJEDNICA: Valentina Đurek

UPRAVNI ODBOR KULTURNE MANIFESTACIJE:
Tina Marušić – *predsjednica*,
Bibijana Šlogar – *zamjenica predsjednice*,
Andreja Šagud – *tajnica*, Ingrid Lončar,
Lucija Laljak, Dinka Tomašković Presečki,
Sofija Keča, Ruža Leskovar i
Nataša Hlaban – *članovi*

SUORGANIZATORI:
Društvo hrvatskih književnika, Pučko
otvoreno učilište Zabok, Osnovna škola
K.Š.Gjalskog – Zabok, Gimnazija AGM,

Srednja škola Zabok, Škola za umjetnost,
dizajn, grafiku i odjeću Zabok, Gradska
knjižnica Ksaver Šandor Gjalski, Gokul,
Ogranak Matice hrvatske Zabok, Dvorac
Gjalski, Krčma Polanović, Digital Foto Art,
TZ Područja srce Zagorja, CUK Regenerator,
DND Zabok

PROSUDBENO POVJERENSTVO
ZA KNJIŽEVNU NAGRADU:
Ivica Matičević, DHK – Zagreb *predsjednik*
Antun Pavešković, DHK – Zagreb
Sofija Keča, Dani Gjalskog – Zabok
Ingrid Lončar, Dani Gjalskog – Zabok
Robert Medurečan, književnik - Zagreb

PROSUDBENO POVJERENSTVO
ZA MALU NAGRADU GJALSKI
Hrvoje Kovačević, književnik
Melita Petriš Banovec, prof.,
Osnovna škola Marija Bistrica

POKROVITELJI: Ministarstvo kulture i medija Republike Hrvatske, Krapinsko-zagorska županija, Grad Zabok, Grad Crikvenica i Grad Poreč
MEDIJSKI POKROVITELJI: Zagorski list, Radio Kaj i Zagorski radio **DONATORI MALE NAGRADE GJALSKI I NAGRADE GJALSKI ZA UČENIKE SREDNJIH ŠKOLA:**
Školska knjiga Zagreb; ALFA, Zagreb; Sandorf, Zagreb; CRŠ, Zagreb; Gradska knjižnica Ksaver Šandor Gjalski, Zabok; Kajkaviana, Donja
Stubica; Ogranak MH Zabok; Grad Crikvenica i Grad Poreč **MANIFESTACIJU POMOGLI:** Fina, Zagrebačka banka, Europlakat, Dvorac Gjalski,
ITRS, APOS, CUK Regenerator. Dio programa je financiran iz Fonda neraspodjeljivih sredstava DHK.

Dragi čitatelji,
ponovno smo s vama u novom izdanju najvažnije zabočke manifestacije koja ove godine traje punih deset dana. Očekuje nas bogat program za sve generacije o čemu pročitatte više u nastavku. U velikom intervjuu ovogodišnja dobitnica Nagrade Gjalski, Sibila Petlevski predstavlja nagrađeni roman *Duhovi zemlje*, svoje najopširnije djelo izraslo iz višegodišnjeg pomnog istraživanja i proučavanja povijesti, različitih kultura i zemalja. Dalek je put od “male” do “velike” nagrade Gjalski no na tom dobrom putu su naši mladi stvaraoči, sudionici literarnih natječaja za osnovnoškolce i srednjoškolce kojima se ove godine, uz Krapinsko-zagorsku i Varaždinsku, pridružila i Međimurska županija te su Mala nagrada Gjalski i Nagrada Gjalski za srednjoškolce prerasle u regionalne. Dani Gjalskog brinu o nasljeđu svog pisca te tradiciju predstavljaju u suvremenom kontekstu kako bi je približili današnjoj publici. Pa tako nastavljamo s omiljenom igrom potrage, ali ove godine u klasičnoj formi escape rooma, u kojoj će zaljubljenici u zagonetke, šifre i mozgalice otkrivati tajne obitelji Gjalski. Pridružite nam se i ove godine. Dodite, pogledajte i otkrijte nešto za sebe. Srdačno vas očekujemo!

TAJNICA MANIFESTACIJE
ANDREJA ŠAGUD

Valerija Novak, prof.,
Osnovna škola K.Š.Gjalskog, Zabok
**PROSUDBENO POVJERENSTVO
ZA NAGRADU GJALSKI ZA SREDNJOŠKOLCE**
Kristina Špiranec, prof.
Sanja Ždralović, prof., Gimnazija AGM
Ljubica Anđelković Džambić, dr. sc.,
Gimnazija AGM

IZDAVAČ: Kulturna manifestacija Dani
K.Š. Gjalskog, Kumrovečka 8, Zabok
UREDNICA: Andreja Šagud
OBLIKOVANJE: Igor Vranješ
WEB DIZAJN: Gordana Lončar
TISAK: Službeni glasnik, Krapina
NAKLADA: 500 kom.
www.danigjalskog.com

Sibila Petlevski

Dobitnica Nagrade Gjalski 2026. za roman *Duhovi zemlje*

Pisanje je posao, ali je i pasija
u smislu zanosa i strasti

RAZGOVARALA **SOFIJA KEČA**
SNIMIO **DAVID GAZAROV**

Cijenjena gospodo Petlevski, iskrene čestitke upućuje Vam Upravni odbor Manifestacije K. Š. Gjalski i Prosudbeno povjerenstvo za dodjelu Nagrade Gjalski! Proteklih je godina Povjerenstvo imalo uvid u Vaš rad i ocjenjivao ga visokim ocjenama, a ove Vam je godine Nagrada i dodijeljena. U kakvom Vas je poslu zatekla vijest, čime se trenutno bavite? Čitate li Gjalskog, koji Vam je njegov tekst najdraži?
Nagrada „Ksaver Šandor Gjalski” jedna je od najprestižnijih hrvatskih književnih nagrada, a ove godine su, kao što čitam u medijima, na natječaj pristigle čak 82 knjige, što je i kvantitativno i kvalitativno golemo konkurencija. Primiti nagradu koja već desetljećima slavi vrhunska ostvarenja u hrvatskoj književnosti i koja me svrstava u društvo autora čija su djela oblikovala naš kulturni identitet, trenutak je profesionalne i osobne ispunjenosti. *Duhovi zemlje* su opsežno djelo kojem je prethodilo višegodišnje istraživanje, pa mi je drago da je Povjerenstvo prepoznalo značaj toga romana. Vijest me zatekla neposredno nakon medicinskih pretraga, ali u mislima već duboko uronjenu u novu romanesknu avanturu. Ksaver Šandor Gjalski u svojim je političkim i psihološko-filozofskim prozama *U noći* i *Janko Borislavić* iznio misli koje su i danas aktualne. Iako je pisao u 19. stoljeću, njegove teme o političkom oportunizmu, moralnoj krizi, potrazi za smislom i borbi pojedinca s društvom, bolno pogađaju neuralgične točke suvremenog društva. Kroz međusobne sukobe i odnose likova Gjalski je precizno opisao pretvaranje visokih ideala u sitne interese, strančarenje i moralne kompromise radi karijere. Oba spomenuta, a meni draga romana, pokazuju sposobnost Gjalskoga da iznese pred čitatelje kritiku svojeg doba i da istodobno anticipira krizu našeg vremena: s jedne strane tu je vječno aktualna tema odnosa politike i osobne slobode, a s druge strane tema tjeskobe koju osjeća svako misleće biće na prekretnici između dviju epoha. „Pravi tragični tipovi jesu vječni i ne stvori ih tek ma i najveći veleum, nego se nalaze u krilu ljudskoga života i prije pjesnika i poslije njega“, kaže se na početku *Janka Borislavića*. I ja bih danas lako mogla u nekom pismu prijatelju postaviti pitanje: „Zar zbilija misliš da među nama nema više Prometeja, Fausta, Ahasvera? ...“

Ovaj je intervju namijenjen čitateljima Glasila Gjalski, a objavljuje se povodom Tjedna Ksavera Šandora Gjalskog u Zaboku. Željela bih prvo predstaviti Vaš rad našem čitateljstvu! Poznati ste hrvatskoj umjetničkoj i znanstvenoj javnosti kao pjesnikinja, prozaistica, dramatičarka, bavite se izvedbenom umjetnošću, istovremeno ste i znanstvenica s doktoratom, urednica, producentica s nekoliko stranih jezika, profesorica na Akademiji dramske

umjetnosti u Zagrebu, akademkinja (članica ste ne samo Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, već i Makedonske akademije znanosti i umjetnosti, te dopisna članica slavne francuske akademije pjesnika i pisaca *Académie Mallarmé*), dobitnica ste mnogobrojnih nagrada, međunarodnih i hrvatskih, radovi su Vam uvršteni u antologije hrvatske i svjetske poezije, bili ste predsjednica Hrvatskog PEN centra, i dva mandata u Upravi Međunarodnoga

PEN-a ... Recite, kako sve to stignete, koliko traje Vaš prosječni radni dan? Ustajem rano, liježem kasno. Pisanje je posao, ali je i pasija u smislu zanosa i strasti. Kao što riječ pasija dolazi od latinske riječi *passio*, što znači patnja, trpljenje ili muka, tako i profesionalno pisanje (ono koje je istinski poneseno odabranom temom i koje želi prenijeti poruku čitateljima), nikad nije lak zadatak. Nema tu radnoga vremena. To je imperativ istraživanja i stroga disciplina pisanja koja mi, kao naknadu za trud, i u najgorim trenucima kakve nam može prirediti životna svakodnevnica, pruža utjehu alternativnih svjetova stvorenih iz moje glave. Možda bi se dalo govoriti o radnome vremenu kad je riječ o nastavi na fakultetu, ali i tu dolazi do prelijevanja obaveza u takozvano slobodno vrijeme: teme koje su odabrali studenti i doktorandi čije radove mentoriram, nužno postaju i moja briga, a pritom ne pišem samo takozvanu lijepu književnost nego i znanstvene radove.

Što Vas je inspiriralo za pisanje ovog romana, koliko ste se dugo i kako pripremali za *Duhove zemlje*, koje ste izvore pretraživali i gdje ste ih pronašli, koliko ste dugo pisali i pripremali ovo grandiozno djelo? Možete li reći čitateljima zašto im preporučujete da pročitate Vaš roman?

Kako bih napisala roman *Duhovi zemlje* provela sam trogodišnje opsežno povijesno istraživanje, spajajući povijesne dokumente, biografsku gradnju, mitološke, i antropološke izvore, a zatim sam stvarnosno podredila fiktionalnome; upotrijebila sam dokumentarističke i novelističke pripovjedačke tehnike i vlastitu imaginaciju kako bih napisala sagu koja povezuje Hrvatsku i Boliviju i gradi široku paletu likova. Glavni izvori važni za tematski sklop i strukturu ovog mog romana uključuju, na samome početku romana, arhivsku gradnju i svjedočanstva o antifašističkom otporu u Zagrebu. Ključan povijesni izvor su stvarni životopisi i tragične sudbine sestara Rajke i Zdenke Baković. Koristila sam dokumente o ustaškom mučenju i radu ilegalne "javke" u zagrebačkoj trafici 1941. godine. Budući da su sestre bile rođene u Boliviji, bitni su mi bili i povijesni dokumenti o hrvatskoj emigraciji. Istražila sam podatke o odlascima Hrvata u Južnu Ameriku radi prehranjivanja obitelji, kao i njihovo sudjelovanje u kasnijim povijesnim zbivanjima (uključujući poveznice s Domovinskim ratom). Pri opisu bitaka u Domovinskom ratu također sam se služila dokumentima i svjedočanstvima s prve linije fronta. Važan izvor za elemente magičnog realizma u mojem romanu bilo je i proučavanje mitologije i kozmologije naroda Ajmara s Anda (domorodačka vjervovanja, prvenstveno kult Majke Zemlje, kao sile prirode). Proučavala sam narodnu filozofiju, jezik i poeziju naroda Guarani, umjetnosti slikanja složenih uzoraka povezanu s iscjeliteljskim pjesmama poznatima kao *icaros* kod naroda Shipibo-Konibo, i tradiciju naroda Tsimané iz amazonske prašume. Tu su i antropološki i sociološki izvori o bolivijskim rudarima i kultu *El Tia*. Moj roman se oslanja na istraživanje teškog života rudara u Oruru (gradu gdje je jedno vrijeme živjela obitelj Baković) i

To je roman za one koji žele čitati o zaboravljenim povijesnim vezama, snazi majčinstva i borbi žena protiv različitih oblika ugnjetavanja kroz stoljeća.

lokalnog štovanja demonskog Ujaka (*El Tio*), načela smrti i podzemlja koje spaja kolonijalni strah s modernim traumama. Proučavala sam i političku povijest Bolivije i Latinske Amerike. Koristila sam povijesnu gradnju i dokumente o revolucionarnim pokretima – od sljedbenika Che Guevare i poklonika kulta *San Ernesto de la Higuera*, preko terorističkih grupa, do suvremenih ekološko-političkih prosvjeda protiv izgradnje autoceste kroz Amazonu i miske potrage za svetim brdom *Loma Santa*. Posegnula sam i za suvremenom crnom kronikom i novinskim izvorima kako bih prikazala stvarne društvene probleme Latinske Amerike, poput fenomena *cholita* hrvatića i suvremenih urbanih mitova i zločina vezanih uz kradljivce ljudskih organa i sala (*pishtacose*). Ali da se vratim građi vezanoj uz dio koji se bavi Hrvatskom: ponijelo me istraživanje flore i faune i narodnih vjervovanja i folklornih priča i predaja s Brača, uključujući pitalice, tzv. *gončice* – oblik narodne mudrosti karakterističan za usmenu predaju i pučko stvaralaštvo toga otoka s kojeg su potekli Bakovići i čije ozračje je u mojem romanu stvorilo autentično magično-realistično ozračje našega kraja.

Duhove zemlje preporučam čitateljima koji žele pročitati dinamičan roman epskih razmjera, bajkovit atmosferom i precizan u povijesnim činjenicama bez upadanja u jeftine dnevopolitičke zamke. Vjerujem da će *Duhove zemlje* voljeti svi koji se žele prepustiti matici pripovjedačke rijeke koja nosi živote stvarnih i izmaštanih ličnosti. To je roman za one koji žele čitati o zaboravljenim povijesnim vezama, snazi majčinstva i borbi žena protiv različitih oblika ugnjetavanja kroz stoljeća.

Kritika je roman nazvala polifonijskim romanom – sagom što znači da pišete o različitim prostorima i povijesnim vremenima (Bolivija u prošlom stoljeću i danas te Hrvatska, odnosno Zagreb 1941. u NDH). Postoji li poseban razlog zašto spajate upravo te dvije zemljopisno udaljene zemlje koje su, vidjet će se čitajući roman, tako bliske? Sve su zemlje svijeta, na kraju krajeva, pove-

zane ratovima, diktaturama, nasiljem, zločudnim ideologijama? Ali što je s Dobrom i Dobrotom, čovjekovim postignućima u umjetnosti i znanosti, tehnološkom napretku u službi čovjeka,..., kolike su mogućnosti da zavladaju svijetom?

Pravo na pisanje o Boliviji u mojem romanu-sagi (i danas aktualno pitanje o tome tko ima pravo na koju priču) – temeljim na konceptu polifonične povijesne metafikcije i kulture sjećanja, kojom se u *Duhovima zemlje* spajaju traume dvaju različitih kontinenata. Pitanje "prava na priču" iz sredine koja nije zemljopisno moja, rješavam dubokim i prepletenim motivacijama. Na stvarnosnoj razini, moje pravo na tu naizgled egzotičnu priču utemeljeno je, kao što već rekoh, na opsežnom višegodišnjem istraživanju povijesnih dokumenata i biografskih činjenica, te na stvarnim povijesnim vezama između Hrvatske i Bolivije. Moj roman je ukorijenjen u povijesnu stvarnost odlazaka Hrvata u Boliviju radi prehranjivanja obitelji pa je to i "naša, hrvatska priča". U tkivo romana uvršćavam i vlastitu blisku rodbinu, dajući time tekstu elemente osobne i obiteljske autentičnosti. Moje pisanje je legitimirano stvarnom povijesnom prisutnošću ličnosti koje povezuju zemljopisno udaljene prostore. Zalog autentičnosti daje povijest obitelji Baković, ali u paleti likova nalaze se npr. i nacistički bjegunac Klaus Barbie koji je u Boliviji nastavio zločine po narudžbi politike, Che Guevara koji je u Boliviji sklončao, ili Eduardo Rózsza-Flores Chico – bolivijski Hrvat i dragovoljac Domovinskog rata.

Na razini same radnje, Bolivija nije tek egzotična kulisa, već je unutar fabule organski i fatalno povezana sa Zagrebom u doba NDH. Glavna junakinja, Leocadia Sartaña (Ajmara Indijanka), premda izmišljena, vjerodostojno nastavlja na tragu indijanske dojlje koja je u Boliviji došla stvarnu povijesnu antifašističku heroinu Rajku Baković, a potom je s obitelji Baković odselila u Hrvatsku. Kroz taj motiv dojenja i obiteljske loze, sudbine obitelji Baković i bolivijskih starosjedilaca neraskidivo se isprepliću kroz naraštaje. Fabula uspostavlja kozmogonijske i mitološke paralele između dvaju sustava lica i stradanja. Rudarsko demonsko načelo smrti u Boliviji (*El Tio* ili Ujak), kojemu rudari prinose žrtve, na fabularnoj se razini izravno zrcali i stapa s likom "Ujaka" iz mučionice u Zagrebu u kojoj stradavaju sestre Baković. Spajanjem magičnog realizma (kroz sile prirode poput *Pachamame* i rituale ajahuaske) i dokumentarizma, nastojala sam pokazati da ljudske traume i otpor totalitarnim sustavima svih vrsta i svih režima ne poznaju zemljopisne granice.

Pitanje Dobroga i Dobrote je vjerojatno najvažnije pitanje moje knjige, ali i čitavog mog književnog opusa. U romanu suprotstavljam autentičnu, iskrenu dobrotu i idealizam surovim političkim realnostima. U naraciju uvodim niz stvarnih povijesnih figura s radikalno različitim moralnim predznacima – od nacističkih bjegunaca, preko revolucionara poput Che Guevare i Otokar Keršovanija, pa sve do ličnosti poput Eduarda Rózsza-Floresa Chica ili pape Franje. Kroz ovaj mozaik, "dobro" se stalno redefinira i testira. Preispituje se opravdanost nasilja u ime "višeg dobra". Dobro

i Dobrota u *Duhovima zemlje* nisu pasivne vrline, već se prepoznaju u hrabrosti pojedinca da preuzme odgovornost za drugoga u trenucima opće društvene i moralne krize.

Roman počinje zvjerskim mučenjem Zdenke Baković u zagrebačkom ustaškom zatvoru 1941. Njezina mlada sestra Rajka istovremeno je tako pretučena da je od posljedica nasilja preminula. Dvije djevojke, povijesne ličnosti i junakinje ovoga romana, tek na početku svoga puta polažu živote za ideale slobodnog i pravednog društva. Je li danas antifašistička borba i njezine tekovine stavljena u drugi plan, je li čak tendencija političkih garnitura na vlasti da se zaboravi kao da je nikada nije bilo? Uz stvarne likove, istovremeno i novelistički domišljene (kao Rajka, Zdenka, Rajkina dojlja, Leocadia Sartaña, Che Guevara, Klaus Barbie, Evo Morales, ...) pojavljuju se izmišljeni i domišljeni, zatim uzgred spomenuti stvarni likovi pa mitološki (za koje postoji i Popis kao dodatak romanu (na pedesetak stranica). Oni su svjedoci Vaše bogate umjetničke imaginacije, znanja i vještine pisanja dovedene do virtuoznosti, no ipak me zanima kako ste se snalazili u tom mnoštvu likova među kojima i nije bitna granica između stvarnosti i fikcije?

U žanru dokumentarne metafikcije pomiješane s magičnim realizmom, pisac balansira na tromedi povijesnih činjenica, književnog samopropitivanja i nadnaravnog. Kada se tome priborji i golemi broj likova, proces pisanja postaje srođan arhitekturi i režiji. Spojiti dokumentarnu metafikciju i magični realizam znači stvoriti svijet u kojem su povijesni dokumenti jednako stvarni kao i likovi koji lete. A ja nadnaravne sposobnosti, visoki napon magičnog u mojim likovima višestruko uzemljujem. Na primjer, činim to i na etimološkoj razini gdje ime i prezime izmišljene junakinje koja na kraju romana leti s papigama – Leocadia Sartaña – unaprijed nosi njenu sudbinu. Na ajmarskom jeziku, ime Sartaña dolazi od riječi koja znači uzdići se. Ta riječ ima duboko duhovno značenje u ajmarskoj kozmologiji, a povezana je s konceptom komunikacije s "janaq pacha" (svijetom iznad). Nazovimo tu moju tehniku „židarskim pristupom“. Da bi čitatelj povjerovao u magiju, stvarnost mora biti hiperrealistična. Pisac koristi stvarne povijesne događaje, točne datume, stvarne novinske isječke ili sudske spise. Kada je taj "dokumentarni" dio savršeno precizan, magični elementi lakše se prihvaćaju kao dio te iste stvarnosti. Kao i u mojoj *Trilogiji Tabu*, i u ovome romanu koristim i metafikcijske aparate, ali na drukčiji način nego u trilogiji gdje sam otvoreno, unutar samoga teksta, čitateljima pomagala navigirati kroz povijesnu gradnju, poigravala se s formom "tko je tko", te aktivno razgolicavala sam čin pisanja i slaganja povijesnih pseudoistina u korist golih, proživljenih ljudskih činjenica. U *Duhovima zemlje*, taj posao za mene odraduje Popis na kraju knjige koji nije puki dodatak, a nije ni leksikon pojmova i imena (premda je u Popisu u činjeničnom smislu sve točno), nego je više riječ o spisateljskoj dosjetki, metafikcionalnome „stroju“ za slobodnu igru čitatelja. Spisateljica kao što sam ja, snalazi se u svom romanesknom labirintu onako kao što se hladnokrvni povjesničar snalazi u pogledu

činjenica, a strastveni čudotvorac u pogledu mašte. Kontrolu održavam tako što nikada ne dopuštam da struktura služi kaosu. Svaki magični događaj, metafikcijski komentar ili sporedni lik mora podupirati glavnu temu ili ideju romana. A to vrijedi i za druge žanrove: uzmimo primjer Ibsenovih drama. Tamo nema „slučajnoga“: svaki mali detalj, kut pada svjetla u salon, doslovce sve čeka svoju priliku da iskaže dramaturšku funkciju. U mojem pisanju, ako neki element ne gura priču naprijed (pri čemu se, dakako, ne razotkrivaju odmah sve „tajne veze“) i ako taj element istodobno ne produbljuje značenje romana u cjelini, bez obzira na to koliko sam po sebi ulomak može biti lijep i maštovit, kao spisateljica ga nemilosrdno režem.

Također radim i na snažnim arhetipskim biljezima. Svaki lik dobiva upečatljivu osobinu (na primjer Alejandro, otac Leocadije mlade, u trenucima pijanstva izgovara uvijek istu rečenicu koja će poslije, kad tu frazu njegova kći počne nesvjesno ponavljati, zadobiti dublje značenje). To čitatelju pomaže da i sporedni lik odmah prepozna u gomili baš kao što se u filmu od ekstremno širokog plana koji prikazuje masovnu scenu, npr. prizor neke bitke, prede na krupni plan koji izdvoji iz mase jedno lice i ono tada gubi „anonimnost“ i sporednost i počinje igrati ulogu u priči. Mogu otkriti da kod mene i potpuno izmišljeni likovi imaju rodoslovno stablo: jasno im pratim pomake na vremenskoj lenti, a svaki moj lik (stvaran, domišljen i izmišljen) ima svoj "dosje" s datumom rođenja, smrti i ključnim povijesnim trenucima u kojima sudjeluje.

Kao glavno sidro koje drži lađu mog teksta na burnome moru fikcije, odabrala sam žensku liniju otpora: heroine iz mračnih doba i motiv majčinstva. Središnja os povezuje sudbinu zagrebačkih sestara Baković s Rajkinom indijanskom dojljom, pratećkom Leocadije mlade u suvremenoj Boliviji. Ta transgeneracijska vertikalna daje jasan smjer cijelom romanu, a svi ostali

likovi (čak i giganti poput Che Guevare čija se aura proširila i na popularnu kulturu) funkcioniraju kao sateliti koji osvjetljavaju „žensku priču“. Mislim da ne trebam posebno isticati da mi je baš „ženska“ linija – kao rodoslovlje „po mljeku“ naspram patrijarhalnog načela „rodoslovlja po krvi“, osobno najmilija. Međutim, *Duhovi zemlje* su posebni po tome da se svako centriranje odmah i decentrira. Svaki lik, čak i najsporedniji, u tom procesu bijega od središta prema margini postaje važan i doslovce uvlači čitatelja u svoju životnu priču nudeći ispravak središnje romaneskne „istine“. Kao i u životu, stvari su previše složene da bi igrale po načelu crno-bijele podjele. Odatle i univerzalnost koja u „žensku priču“ uvlači muške čitatelje, a „muškom pričom“ u istome romanu magnetizira čitateljice.

Likovi su povezani zajedničkim nazivnikom kulture sjećanja i povijesne traume. Ne pratim svakoga od njih u izolaciji: patnja i otpor fašizmu u Zagrebu 1940-ih zrcale se u kolonijalnom i korporativnom ugnjetavanju Bolivije i borbi za Amazonu u suvremenom dobu. Tako moji čitatelji ne moraju pamtit administrativne biografije desetaka likova, jer prepoznaju njihove arhetipske i emocionalne funkcije u tekstu. Važna mi je emocionalna, ne samo logična dosljednost.

Važni su mi i lajtmotivi zemlje i zraka, a to se proteže i na poetičnost stila. Sam naslov romana *Duhovi zemlje*, uspostavlja na razini mog opusa komplementaran odnos s poezijom i onim što volim zvati ekologijom srca (zbirka *Prljavi od zemlje, pijani od zraka*). To je pristup koji ekološku krizu ne promatra samo kao tehnički ili politički problem, već kao posljedici duboke krize čovjekova unutarnjeg svijeta, svijesti i odnosa prema prirodi. Lajtmotiv odnosa zemlje i zraka funkcionira kao metaforički i senzorni marker. Likovi su neraskidivo povezani s tlom (priroda Brača povezana s folklorom, rudarstvo u Boliviji, ekonomska emigracija Hrvata koji odlaze ➤

➤ trbuhom za kruhom). Elementi zemlje, krvi, mineralnih žila i prašine provlače se kroz sudbine likova kao vezivno tkivo koje i lajtmotivski drži strukturu na okupu.

Kroz ovakav pristup u *Duhovima zemlje*, kao autorica pokušavam pokazati da se golemi aparat likova ne kontrolira sputavanjem mašte, već čvrstom organizacijom povijesnog konteksta unutar kojeg mašta i magija mogu slobodno disati. Intimno to zovem zaslužnim pravom na čaroliju.

Pitali ste me, između ostalog, „je li danas antifašistička borba i njezine tekovine stavljena u drugi plan, je li čak tendencija političkih garnitura na vlasti da se zaboravi kao da je nikada nije bilo?“ Skoro sam izostavila Vaše podпитanje dok sam objašnjavala tajne moje tehnike pisanja. Prvo moram reći da je prokletstvo zaborava i osuda sjećanja (kao *damnatio memoriae*, izraz koji označava posmrtnu kaznu u Starom Rimu kojom se nekoj osobi željelo izbrisati svaki trag postojanja i javne uspomene) – možda najvažniji pojam koji treba uzeti u obzir i razmisliti o njemu kad se knjiga pročita do kraja. Mene se ne tiče dnevna politika jer su razmjeri povijesnih zaborava transpovijesni i transnacionalni problem čovječanstva.

Odgovorit ću navodom iz romana, gdje demonski lik, Ujak iz rudarskog okna koji ponekad dobiva funkciju prikrivenog autorskog komentara, tumači da sve “godine straha” koliko god se činilo da se razlikuju – prije svega po zemljama u koje dolaze; krajolicima, ljudima, njihovim crtama lica, boji kože, kulturi i običajima – imaju, imale su i imat će isti temeljni mehanizam djelovanja.:

“Ista je to stvar”, tumačio je Ujak. “Ista stvar kojoj je temelj u sustavnom izazivanju straha i primjeni nasilja kako bi se narod držalo u pokornosti. Svejedno zovu li se strašne godine ‘po kečuanskih’ manchakuy wata – ili nekako drukčije – strahovlada, teror, diktatura, tiranija, represija, despotizam, totalitar-na samovlada, opresija, hegemonija i kolonijalni prisilni rad, Gleichschaltung, uravnilovka, staljinistički ‘holodomor’, ‘bengalska glad’, glad u francuskoj Indokini, ‘masakr sjećivom’ u Čadu, francuska ‘pacifikacija’ u Alžiru; svejedno imaju li pojavni oblik u logorima kao što su bili britanski koncentracijski logori u Južnoj Africi u kojima je ubijeno pola milijuna Bura, nacistički logori za istrebljenje, gulazi, pa svi mogući režimi utemeljeni na kultu ličnosti, razna spaljivanja sela i ‘letovi smrti’, kao kad su Francuzi bacali iz aviona madagaskarske zarobljenike nakon ustanka protiv kolonijalne vlasti, pa hajdemo natrag u vrijeme kolonizacije Južne Amerike, kad su Španjolci provodili encomiende – prisilni rad domorodaca.

Sve „godine straha“ nastale političkim nasiljem za sobom povlače duge godine politički nametnutog zaborava. To je začarani krug povijesti.

Razradujete različite tematske krugove u romanu, od povijesno-političkih, ekoloških, mitoloških, obiteljskih, ženskih junakinja, znanih i neznanih, sjećanja i zaborava. Naglašavam da ih majstorski prikazujete, pletete ih u finom tkanju, ali glasovi povijesti vrište do danas. Hoće li ih svi koji trebaju čuti doista i čuti i mijeñjati svoje politike? Pripovjedač smirenim glasom,

Kao glavno sidro koje drži lađu mojeg teksta na burnome moru fikcije, odabrala sam žensku liniju otpora: heroine iz mračnih doba i motiv majčinstva.

bez protesta, podastire pred čitatelja uočenu konstantu povijesnog razvoja, ne izriče svoj stav, ne likuje nad jednim gledištem, a osuđuje drugo. U romanu se kao jedna od glavnih ideja pojavljuje upravo ideja da zemlja, prostor pamti počinjeno nasilje. Ništa se ne zaboravlja! Ako se više ne sjećamo, ignoriramo povijest i iznova postavljamo nove temelje za ponavljanje zla, za neka nova nasilja, diktature, krv, patnje, ... Ima li nade da će čovjek konačno nešto naučiti iz svoje povijesti? Zašto se uvijek ponavlja jedan te isti obrazac političkog djelovanja, u prošlosti kao i danas? Pachamama i El Tio su svugdje oko nas, u bolivijskoj mitologiji, u fašističkoj NDH, gotovo u svakoj zemlji. Obrasci su uvijek isti, obrasci se ponavljaju. Trebamo li se kao čovječanstvo s tim pomiriti? Vidite li mogućnost prevladavanja takvog stanja?

Obrasci političkog i ljudskog djelovanja ponavljaju se jer se povijesna čitanja i politike sjećanja prečesto zaustavljaju na mržnji, strahu i podozrivosti prema drugome, umjesto da teže istinskoj emancipaciji. Kada se prostor i povijest instrumentaliziraju za proizvodnju novog užasa ili kada nastupi amnezija, društva nesvjesno postavljaju temelje za ciklički povratak istih demona povijesti. Moralni imperativ je prekinuti šutnju. A tu su i tri teška zadatka. Prvo, potrebno je povijest sagledati ogoljeno, izvan crno-bijelih političkih narativa, jer jedino tako je moguće istinsko iscjeljenje. Drugo, prevladavanje je moguće kroz prepoznavanje tude patnje kao vlastite. Povezivanjem sudbina hrvatskih antifašistkinja s indijanskim narodom Ajmara u Boliviji, htjela sam pokazati da je ljudska trauma univerzalna, pa samim time i solidarnost mora biti globalna. Treće, potrebna je ustrajnost u nadi. Unatoč mračnoj atmosferi, kroz tkivo romana provlači se nit prkosne nade – ufanje da će radost i ljubav jednom doći, ako ne nama, onda generacijama koje dolaze nakon nas, pod drvetom koje je “netko uzgojio za tuđu sreću”.

Naslov romana Duhovi zemlje može se tumačiti doslovno i preneseno. Komponiran je od uvodnog dijela Prizemljenje preko Duha ljubavi, Duha mudrosti, Duha volje, Duha reda, Duha nepoko-

lebljivosti, Duha strpljivosti, Duha milosti i završnog Uznesenja. Možete li komentirati nazive tih kompozicijskih cjelina i njihova značenja u kontekstu cijeloga romana?

Uvodni dio *Prizemljenje* opisuje čin samoubojstva Zdenke Baković koja, kad više ne može izdržati mučenje skače s trećeg kata Ustaške nadzorne službe, ali to označava i doslovni ulazak u materijalnu stvarnost, povijesni kontekst i “tlo” na kojem se radnja odvija (Zagreb, bolivijski rudnici, amazonska prašuma). U kontekstu cjeline romana to je bolno suočavanje s teškom društveno-političkom i egzistencijalnom zbiljom. Likovi su “prizemljeni” u mračne povijesne epohe fašizma, eksploatacije i siromaštva. To je polazište s kojeg počinje potraga za smislom i otporom. Kompozicija romana funkcionira kao metaforički laboratorij ljudske duše. Likovi nisu statični; oni kroz spomenute cjeline evoluiraju. Svako poglavlje ili faza („Duh”) služi kao filter koji čisti likove od njihove sebičnosti, gnjeva ili očaja vezanog za „zemlju”, pripremajući ih za završni čin unutrašnje slobode i mira. Roman je strukturiran poput ljestvice (zapravo je bolje reći poput žive lijanе) duhovnog ili moralnog razvoja. Svaki „Duh” predstavlja jednu fazu kroz koju likovi moraju proći: Ljubav je pokretačka sila koja likove uopće budi iz stanja apatije ili grubog preživljavanja. Ljubav bez mudrosti često vodi u slijepu patnju. Kad je presnažna može preći u razorne osjećaje mržnje i jala, pa *Duh mudrosti* mora zauzdati *Duha ljubavi*. *Duh mudrosti* donosi refleksiju, preispitivanje postupaka, učenje iz proživljenih patnji i dublje razumijevanje svijeta oko sebe. Međutim, ni svo znanje i razboritost nisu dovoljni ako nema djelovanja. Stoga *Duh volje* pridodaje mudrosti unutarnju snagu, tjera čovjeka na donošenje teških odluka, preuzimanje odgovornosti za vlastitu sudbinu i opiranje vanjskim pritiscima i fatalizmu. Nakon buđenja volje i djelovanja, potrebno je uspostaviti ravnotežu. *Duh reda* donosi strukturiranje vlastitog života, prihvaćanje moralnih zakona, društvenih ili unutrašnjih pravila i smirivanje kaosa koji je nastao u prethodnim sukobima. Ali poredak i odluke uvijek bivaju stavljeni na kušnju života. *Duh nepokolebljivosti* simbolizira ustrajnost, vjernost vlastitim načelima i otpornost pred novim krizama, tragedijama ili sumnjama koje muče moje likove. *Duh strpljivosti* se nadovezuje na nepokolebljivost, ali unosi element vremena i mirenja s onim što se ne može promijeniti preko noći. Likovi uče čekati, sazrijevati i prihvaćati da se plodovi truda ne vide odmah. Nakon svih borbi (volja, red, nepokolebljivost), dolazi spoznaja o potrebi za oprostom – kako drugima, tako i samome sebi. Milost nadilazi puku pravdu; ona je čin vrhunske empatije i pročišćenja koji otvara vrata za *Uznesenje*. *Duh milosti* je pretposljednja stepenica prije konačnog oslobođenja. Međutim, milost u mojem romanu ne dolazi iz sfere onostranog nego joj je preduvjet sloboda volje.

Povezivanje kompozicije romana *Duhovi zemlje* s kršćanskim mistikom Jakoba Lorbera i Kabalom otkriva nove razine značenja koje počivaju na mističnim i ezoterijskim modelima duhovne evolucije. Jakob Lorber, austrijski mistik iz

Sibila Petlevski, pjesnikinja, prozna spisateljica, dramatičarka, izvedbena umjetnica, znanstvenica, sveučilišna profesorica, urednica i prevoditeljica rođena u Zagrebu; autorica dvadeset i sedam knjiga različitih žanrova. Doktorica filoloških znanosti, redovita profesorica u trajnome zvanju na Akademiji dramske umjetnosti Sveučilišta u Zagrebu. Redovita članica Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti, dopisna članica francuske L’Académie Mallarmé i l’Académie Européenne de Poésie, članica Makedonske akademije znanosti i umjetnosti (MASA) izvan radnog sastava. Dobitnica nagrada za poeziju: “Vladimir Nazor” za *Sto aleksandrijskih epigrama*, međunarodne nagrade Poeteka (2005) i međunarodne nagrade “Crystal Vilenica” (2020), te nagrade „Željko Sabol” (2024) za knjigu poezije *Prljavi od zemlje, pijani od zraka*. Za doprinos teorijskoj dramaturgiji nagrađena je nagradom “Petar Brečić”. Njezina drama *Eisgeneral* nagrađena je u europskoj selekciji Berliner Festspiele TT Stückemarkt (2005), a drama *Lyrebird* uvrštena je u međunarodnu selekciju 10th Women Playwrights’ International (Cape Town 2015). Roman *Vrijeme laži* (2009.), prvi dio *Trilogije Tabu* osvojio je književnu nagradu T-portala 2010. kao najbolji roman godine. Predsjednica Hrvatskog PEN centra (2001-2005). Članica međunarodnog upravnog odbora Internacionalnoga PEN-a (2002-2007). Urednica u domaćim i stranim časopisima. Prevodena je i antologizirana, zastupljena u nacionalnim i međunarodnim antologijama. Soneti izvorno pisani na engleskom jeziku uvršteni su joj u antologiju *50: A Celebration of Sun & Moon Classics*, Los Angeles, 1995. godine, u selekciji svjetskih klasika. Uvrštena je i u nekoliko antologija hrvatske poezije objavljenih u Hrvatskoj i inozemstvu, te nekoliko antologija suvremene europske i svjetske poezije poput antologije svjetske poezije *Anthologie de la poésie mondiale*, objavljene 2020. godine u Parizu, u izdanju Editions Caractères. Romani: *Francuska suita* (1996.); *Koreografija patnje* (2002.), *Noćni trening* (2006.); *Moj Antonio Diavolo* (2007.); *Vrijeme laži – Tabu I.* (2009.); *Bilo nam je tako lijepo! – Tabu II.* (2011.); *Stanje sumraka – Tabu III.* (2013.); *Točka poraza* (2023.); *Duhovi zemlje* (2026.). Uz beletrističke objavila je i više znanstvenih knjiga. Knjige poezije u prijevodu na strane jezike: *Les Mots des passe de l’oubli*. Galerie Librairie L’Ollave, Rustrel, 2013; *La oración azteca*. La Zonámula Editorial. Tlaquepaque, Jalisco, México, 2019; *Soiled with Earth, Drunk on Air*, Sandorf Passage. South Portland, Maine, USA 2025.

19. stoljeća (poznat kao „Božji pisar”), u svom opsežnom opusu (poput djela *Božje domaćinstvo* i *Zemlja i Luna*) detaljno razrađuje kozmologiju u kojoj materijalni svijet služi za pročišćenje palih duhovnih čestica. U Lorberovoj objavi, Bog djeluje kroz 7 iskonskih stvaralačkih principa ili “sedam Božjih duhova” koji upravljaju svemirom i ljudskom dušom. Struktura romana zrcali Drvo života (*Etz Chaim*), koje se sastoji od 10 božanskih emanacija (*Sephirotha*) povezanih u vertikalnu stazu kojom se energija spušta, ali se ljudska duša uspinje. Kroz prizmu Lorbera i Kabale, *Duhovi zemlje* prestaju biti samo priča o zemaljskim patnjama i povijesnim previranjima (poput borbe protiv fašizma ili surovih bolivijskih rudnika koji se pojavljuju u narativu). Teška stvarnost rudnika i strava mučilišta (koja predstavlja kabalistički *Malkuth* ili Lorberovu grubu materiju) služi kao katalizator. Da bi preživjele i pobijedile demone zemlje (kao što je rudarski demon *El Tio* ili povijesno zlo), heroine i drugi likovi moraju proći kroz unutrašnju alkemiju duha. Svako poglavlje romana tako postaje jedna stepenica na Jakobovim ljestvama ili staza na Drvetu života, kojom se ljudsko biće, unatoč tome što je bačeno u blato i prah zemlje, uzdiže do statusa čiste svjetlosti. Austrijski mistik Lorber u svojim spisima iznosi panteističku ideju o tome da je materija zapravo “zgusnuti” Božji duh

koji kroz evolucijske cikluse (od minerala, preko biljaka i životinja, do čovjeka) teži povratku svom duhovnom izvoru. U mojem romanu sam iskoristila naznake ovoga koncepta kako bih premostila jaz prema materijalizmu. U mojoj autorskoj viziji, materijalni svijet nije odvojen od duhovnosti. Materija je polazište emancipacije; kroz patnju i rad u materijalnom svijetu, potlačeni razvijaju svijest. Sedam duhova ovdje ne djeluju kao apstraktna, onostrana božanstva, već kao sile koje su imanentne samoj stvari, prirodi (*Pachamama*) i ljudskom tijelu. I u Kabali (kroz proces *Tikun Olam* – popravljjanje svijeta) i kod Lorbera, čovjeku je dana apsolutna slobodna volja jer bez nje duhovni razvoj nema moralnu vrijednost. U *Duhovima zemlje* se slobodna volja manifestira kroz povijesni otpor. Kada se likovi (poput povijesnih heroína sestara Baković ili radničkih sindikata u Boliviji) svjesno opiru fašizmu i kapitalističkom ugnjetavanju, oni zapravo prakticiraju najviši oblik slobodne volje. Time želim pokazati da mistični duhovni razvoj nije pasivna meditacija, već aktivan i borben odabir pojedinca unutar povijesnih zadanosti. Kabala uči da je svijet nastao “razbijanjem posuda” (*Shevirat ha-Kelim*) i da je zadatak čovjeka prikupiti rasute iskre božanske svjetlosti kako bi obnovio izvorni sklad. Sedam nižih sefirota (emocionalnih atributa Boga) u kabalističkoj kozmologiji izravno ➤

DOSADAŠNJI DOBITNICI KNJIŽEVNE NAGRADE KSAVER ŠANDOR GJALSKI

1981.	Ivan Aralica Put bez sna
1983.	Iris Supek Kraj svijeta počinje kihanjem Tatjana Arambašin Slišковиć Čovjek koji je volio vlakove, čovjek koji je mrzio vlakove i druge priče s tračnica
1985.	Irena Vrkljan Svila, škare
1986.	Pavao Pavličić Trg slobode
1987.	Hrvoje Hitrec Ljubavi na crnom baršunu
1988.	Dubravka Ugrešić Forsiranje romana reke
1989.	Nedjeljko Fabrio Berenikina kosa
1990.	Zvonimir Majdak Krevet
1991.	Goran Tribuson Potonulo groblje
1992.	Feda Šehović Svi kapetanovi brodolomi
1993.	Dalibor Cvitan Ervin i ludaci
1994.	Miljenko Jergović Sarajevski Marlboro
1995.	Pavao Pavličić Šapudl
1996.	Višnja Stahuljak Sjećanja
1997.	Alenka Mirković-Nad 91,6 Mhz glasom protiv topova
1998.	Ratko Cvetnić Kratki izlet, zapisi iz Domovinskog rata
1999.	Goran Tribuson Trava i korov
2000.	Zoran Ferić Andeo u ofsajdu
2001.	Stjepan Tomaš Odněkud dolaze sanjari
2002.	Nedjeljko Fabrio Triemeron
2003.	Josip Mlakić Živi i mrtvi
2004.	Renato Baretić Osmi povjerenik
2005.	Luko Paljetak Skroviti vrt
2006.	Igor Štiks Elijahova stolica
2007.	Sanja Lovrenčić U potrazi za Ivanom
2008.	Ivo Brešan Katedrala
2009.	Ratko Cvetnić Polusan
2010.	Ivana Šojat-Kučić Unterstadt
2011.	Ivan Aralica Carske kočije
2012.	Nikola Đuretić Almanah smrti i nestajanja
2013.	Pavao Pavličić Muzej revolucije
2014.	Julijana Matanović I na početku i na kraju bijāše kava
2015.	Dubravko Jelačić Bužimski Nezaboravne priče iz kavane Corso
2016.	Željko Ivanković Rat i sjećanje
2017.	Kristian Novak Giganin, ali najljepši
2018.	Jurica Pavičić Crvena voda
2019.	Goran Tribuson Otac od bronce
2020.	Ena Katarina Haler Nadohvat
2021.	Zoran Ferić Putujuće kazalište
2022.	Ludwig Bauer Dvostruki život Eve Braun
2023.	Ivan Lovrenović U sjeni fantoma
2024.	Kristian Novak Slučaj vlastite pogibelji
2025.	Robert Međurečan Tako neka bude

> korespondiraju s fazama stvaranja i čišćenja svijeta. Spojila sam ovaj kabalistički koncept s lijevim anarhizmom i revolucionarnim zanosom likova (poput Che Guevare ili Otokara Keršovanija). Lijevi anarhizam teži rušenju hijerarhija i oslobađanju čovjeka od opresivnih struktura države i kapitala. U kontekstu njihovih “sedam duhova”, revolucionarno rušenje nepravednog poretka viđeno je kao nužan, “asketski” i destruktivan čin – politička verzija kabalističkog popravljavanja svijeta. Anarhistička težnja za apsolutnom slobodom i jednakošću postaje sekularni izraz mistične težnje za povratkom u izvornu puninu (*Ein Sof*). Kroz ovakav namjerni, ponekad

i šokantni sinkretizam, moj roman *Duhovi zemlje* poručuje da borba protiv ugnjetavanja i unutarnja mistična preobrazba nisu suprotstavljene, već predstavljaju dva lica iste težnje čovječanstva prema slobodi i cjelovitosti.

Naravno, u stvaranju rasporeda poglavlja nosila me biofilna logika, a ne neka unaprijed nametnuta shema vjerskog ili političkog fanatizma. Zato poglavlja ne slijede doslovno opisanu shemu nego grada u njima meandrira, prelijeva se kao voda i raste kao biljka. *Uznesenje* se može tumačiti kroz mitsku potragu za svetim brdom *Loma Santa*, ali i kao pretvaranje stvarnih, povijesnih žrtava (poput sestara

Baković ili Che Guevare koji u Boliviji postaje pučki svetac “San Ernesto”) u simbole, mitove i legende. To je uzdizanje priče iznad pukih povijesnih činjenica u sferu kolektivnog pamćenja i magičnog realizma. Odnosi se na drevna vjerovanja, autohtone religije i mitologiju (poput andskih i amazonskih predaja te astečkih motiva). „Duhovi” su stvarni entiteti iz vjerovanja domorodačkih naroda koji su neodvojivi od tla, prirode i rudnika Bolivije, a to su i vile iz bračke predaje, viveri i višćuni. U prenesenom značenju, „Duhovi” su javni oblici kolektivne traume, himere sjećanja i ideološki duhovi prošlosti koji neumoljivo progone sadašnjost. ~

Odluka Prosudbenog povjerenstva za dodjelu Nagrade Ksaver Šandor Gjalski za 2026. godinu

Na svojoj sjednici održanoj u Zaboku 14. rujna 2026., Prosudbeno povjerenstvo za dodjelu Nagrade Ksaver Šandor Gjalski (Sofija Keča, Ingrid Lončar, Ivica Matičević – predsjednik, Robert Međurečan, Antun Pavešković) odlučilo je da u užu izbor za Nagradu Gjalski za 2026. uđu sljedeći autori i djela (abecednim redom autora):

Mihaela Gašpar: *Treće noći* (Fraktura, Zaprešić 2026)
Marko Gregur: *Dolinar* (Fraktura, Zaprešić 2025)
Monika Herceg: *Ovdje počinje šuma* (Fraktura, Zaprešić 2026)
Dorta Jagić: *Kafić Dan* (Naklada Ljevak, Zagreb 2025)
Sibila Petlevski: *Duhovi zemlje* (Sandorf, Zagreb 2026)
Nakon kratke rasprave, Povjerenstvo je jednoglasno odlučilo da Nagradu Ksaver Šandor Gjalski za 2026. dobije **Sibila Petlevski** za roman *Duhovi zemlje* (Sandorf, Zagreb 2026).

Duhovi zemlje velik su i hrabar roman: na šest i pol stotina stranica Sibila Petlevski povezala je dva svijeta koji se u našoj prozi dosad nisu sreli, visoravni bolivijskoga Altiplana i Zagreb za Nezavisne Države Hrvatske. Junakinja romana Leocadia Sartaña, Indijanka iz naroda Ajmara, daleka je rođakinja i imenjakinja one žene koja je u Oruru došla djevojčicu Rajku Baković, buduću zagrebačku antifašističku heroinu. Kompozicijski je to saga s mnogo glasova, koja dva kontinenta i rane dviju povijesti svodi na megapripovijest s mnoštvom epizodnih meandara, najkraće rečeno. Otvara je hapšenje Zdenke, Rajke i Mladena Bakovića 20. prosinca 1941., te okrutno mučenje u istražnom uredu zloglasne Ustaške nadzorne službe dva dana poslije, a pred Božić Zdenka se, ne mogavši više izdržati muke, baca kroz prozor. Rajka nekoliko dana poslije u bolnici podliježe posljedicama mučenja, u dvadeset i prvoj godini. Rajka je rođena u bolivijskom Oruru, gdje je njihov otac, brački iseljenik koji se tamo obogatio, s bratom držao hotel i trgovinu; pučku je školu Rajka završila na Braču i tamo se sklonila nakon uspostave NDH, da bi se u jesen vratila u Zagreb, i tu je obiteljsku putanju, od bračke predepizode do orurskoga hotela i natrag, roman zatekao kao gotovu činjenicu.

Iza knjige stoje tri godine pomna autoričina istraživanja arhiva, životopisa i etnografske građe, a među izmišljenim se likovima kreću i zbiljske osobe – Evo Morales, Che Guevara, Tito, Pavelić, Eduardo Rózsa-Flores. O svima njima doznajemo i u privitku, u nekoj vrsti deskriptivnoga kataloga likova. Misaono je uporište romana, kako nas dodatno napućuje autorica u novinskim razgovorima, andsko načelo ayni, po kojem se za svako uzimanje očekuje i vraćanje duga, pa iz te „svete uzajamnosti“ ono što je uzeto od zemlje zahtijeva da se toj zemlji i prirodi, Pachamami, i vrati. Iz toga drevnog zakona autorica izvodi svoj ekološki i ekofeministički sud o svijetu u kojem se zemlja iskorištava onako kako se iskorištavaju i žene.

Nasuprot tom načelu stoji Ujak, El Tío, podzemni gospodar kojemu rudari kod Orura ostavljaju darove da bi ih pustio žive iz jame, u jednoj osobi i davao i bijeli osvajač; taj je Ujak istodobno i

Ujak iz ustaške mučionice u kojoj stradavaju sestre Baković. Petlevski ga nije načinila prijetnjom nego sugovornikom, vragom koji igra šah i s Rajkom se spori na esperantu, u smisaonom je rodu s Bulgakovljevim Wolandom: nesreća ne dolazi od njegovih ruku, on je samo uvijek u blizini kad se nesreća dogodi. U Hrvatsku je doputovao 1921. istim parobrodom kao i Baković, a vrijeme mu je relativna stvar, pa “godine straha” tumači kao jedan te isti mehanizam od Konga do NDH; za njega, kao u šahu, vrijedi da se dotaknuto mora i pomaknuti. Time roman poručuje ono najvažnije: zlo je u rudarskom oknu i u policijskom podrumu isto, i jedno i drugo traži ljudsko tijelo i hrani se ljudskim strahom.

Suvremena dionica vodi u današnju Boliviju. Od vatikanskih vrtova i Sinode o Amazoniji 2019. do rudarskih sindikata u Oruru, do žena koje u ispražnjenim jamama grebu za ostatkom rude ili u ringu nastupaju kao hrvačice cholite, do onih kojima današnje tjelekradice čupaju organe, do pohoda protiv amazonske autoceste koji se pretvara u traganje za Loma Santa, svetim brdom...– sve to Petlevski ispisuje racionalno, mirno, planski, bez egzaltacije, bez fasciniranosti egzotikom, bez etnografske razglednice, kao pripovjedni kritički izvještaj o istoj eksploataciji koja je u međuvremenu promijenila samo ime i vlasnika. Ljubavne su priče dosljedno tragične, jer u svijetu u kojem se zemlja prodaje na kilogram nijedna nježnost nema svoje sigurno stanište.

Napose je ovo roman o hrabrosti žena u mračnim vremenima te o majčinstvu kao jedinom obliku otpora i znanja o svijetu koje se prenosi dalje kad sve drugo bude uništeno i zaboravljeno. Njime se nastavlja rad na životnom dokumentu i projektu koji Sibila Petlevski suvereno vodi, uređuje i ispisuje od trilogije Tabu i Točke poraza, u kojoj se europsko nasilje već ogledalo u sudbini domorodačkih zajednica i u kojoj je pravo književnosti da govori u ime žrtava već bilo izboreno, ali s prostorom koji je za našu prozu nov: u *Duhovima zemlje* hrvatska se tragična povijest Drugog svjetskog rata čita u usporedbi s kolonijalnim nasiljem na drugom kontinentu, od prisilnoga rada u srebrnim rudnicima Potosija do današnjih koncesija.

Povjerenstvo je jednoglasno ocijenilo da pred nama stoji roman koji epskom snagom, razvedenom gradom, pripovjednim umijećem i moralnom ozbiljnošću nadilazi okvir jedne književne godine i postaje umnogome buduća mjera inovativnosti i estetske vrijednosti. Zato ćemo svaki puta kada u zagrebačkom centru hodamo kroz Prolaz sestara Baković, znati da je njihova sudbina umrežena s tolikim stradanjima pravednih i dobrih ljudi na svim stranama svijeta. Možda ćemo baš zato i mi postati barem malo bolji.

Prosudbeno povjerenstvo za dodjelu Nagrade Ksaver Šandor Gjalski iskreno čestita akademkinji Sibili Petlevski na zasluženoj nagradi i ujedno joj zahvaljuje za sve što je svojim knjigama i javnim djelovanjem učinila za hrvatsku književnost i za njezinu prisutnost u svijetu! ~

U ime Prosudbenog povjerenstva
dr. sc. Ivica Matičević, predsjednik

PROGRAMI ZA DJECU I MLADE

KAZALIŠNA PREDSTAVA

Pustolovine baruna Münchausena

Predstava *Pustolovine baruna Münchausena* u produkciji zagrebačkog Gradskog kazališta Žar ptica dinamična je predstava za djecu i mlade u čijem je fokusu mašta. Pa tako svakodnevni predmeti postaju bajkoviti rekviziti, a jedan običan tata, u maniri slavnoga baruna, skače u prošlost i budućnost, putuje svijetom, kroti divlje zvijeri i leti u svemir. Predstava je zbog svoje visoke kvalitete i izvedbe osvojila i nagradu za najbolju monodramu na festivalu u Gruziji. Predstavu je režirao Aleksandar Švabić, a lik maštovitog tate tumači Marko Hergešić. Münchausena u Zabok dovodi Centar urbane kulture Regenerator. ~

PROMOCIJA SLIKOVNICE

Vjetrohod

U sklopu programa *Čitaj mi! – priče po gradu*, Društvo „Naša djeca“ Zabok u Danima Gjalskog organizira promociju slikovnice *Vjetrohod*, autora **Igora Rajkija**, za djecu predškolskog vrtičkog i ranog školskog uzrasta. U prvi mah čini se da je ta neobična slikovnica u potpunosti posvećena beskrajnoj raznolikosti vjetrova, no zapravo propituje načine na koje ljudi doživljavaju i opisuju svijet. Junakinjine doživljaje u vjetru i jeziku autor teksta, Igor Rajki, dočarava začudnim složenicama i nesvakidašnjim dosjetkama, dok ilustratorica Klasja Habjan u suglasju s pričom stvara maštovit likovni svijet.

Igor Rajki autor je kratkih priča, romana i dramskih tekstova te knjiga za djecu i mladež. Za svoja djela primio je više književnih nagrada, među kojima su prva nagrada na Ogulinskom festivalu bajke za dramski tekst *Čarobnjak* (2010.) i Nagrada Grigor Vitez za knjigu *Posudene ispričnice* (2011.). U nakladi Mala zvona dosad su mu objavljene

slikovnice *Jednom*, *Snovonoša*, *Ljubavna*, *ljubavnija*, *najljubavnija* i *Tminice*. Za slikovnicu *Tminice* (2023.) s Klasjom Habjan dobiva godišnju nagradu za najbolju slikovnicu Ovca u kutiji i u užem je izboru za nagradu Grigor Vitez. Slikovnica *Vjetrohod* s ilustracijama Klasje Habjan izašla je 2025. godine. ~

PROMOCIJA

PoZiCa

PoZiCa - zbirka literarnih i likovnih radova učenika Poreča, Zaboka i Crikvenice okuplja nagrađene radove osnovnoškolaca i srednoškolaca ova tri prijateljska grada. Knjiga koju je 1997. godine osmislio istarski pjesnik i umjetnik, i njezin prvi urednik, Drago Orlić već je 30 godina sinonim za zajedništvo, kreativnost i stvaralaštvo mladih. PoZiCa omogućuje mladim autorima da svoje radove (literarne i likovne) prvi put vide objavljene u pravoj

tiskanoj knjizi, a to je najbolji poticaj za nastavak njihovog kreativnog izražavanja. U programu promocije sudjeluju učenici nagrađeni Malom i Srednjoškolskom nagradom Gjalski, nagradom Laurus nobilis u Poreču i Miće sunce u Crikvenici jer, osim objave rada u zborniku, jedna od nagrada učenicima je i izlet u Poreč, Crikvenicu i Zabok.

“U tim knjigama nalaze se vrijedna djela naših malih literata i likovnjaka, do nebesa dragocjeni radovi. Koliko god bili to tek knjižuljci, to su remek-djela jedne ljudske dobi. One mladenačke! PoZiCa je osim ljepote pisanja i risanja vrijedan dokument jednog vremena.” (Drago Orlić) ~

MOKULITO LITOGRAFIJA

PIŠE CARMEN BAČURA POTOČIĆ, voditeljica radionice

Na ovogodišnjoj Likovnoj radionici umjetničke grafike sudionici su se okušali u zanimljivoj tehnici **mokulita**, odnosno litografiji na drvu. Ova inačica plošnog tiska nastala je iz želje da se komplicirani kemijski procesi litografije na teškom vapnenačkom kamenu pojednostave te učine ekološki i financijski prihvatljivijima. Naziv dolazi od japanske riječi moku koja znači drvo i riječi lito koja je skraćeni međunarodni pojam za litografiju (izvorno grčki *lithos* – kamen, *graphein* – pisati). Tehniku je razvio japanski profesor i grafičar Ozaku Seishi krajem 1970-ih godina u Japanu.

Za izradu mokulito matrice koristi se šperploča od trešnje zbog ujednačene gustoće, kompaktnosti godova te glatke teksture, a njezini unakrsno lijepljeni slojevi sprječavaju savijanje ploče koja se stalno moči vodom tijekom procesa tiska. Ona se mehanički obrađuje brušenjem finim brusnim papirima kako bismo dobili ujednačenu i glatku površinu spremnu za primanje masnih crtačkih materijala. Ploču naizmjenice brusimo i ispiremo vodom koja djeluje

tako da odigne i nabubri drvena vlakna. Nakon sušenja ploče ponavljamo postupak sve dok voda više ne podiže vlakna, odnosno dok ne postignemo potpuno smirivanje površine.

Crtači i slikarski materijali za mokulito litografiju moraju biti masni. Koristimo litografsku kedu i uljne paste te litografski tuš (za crtanje perom ili tehniku laviranog tuša). Crtež, odnosno sliku, potrebno je neutralizirati talkom (puderom) koji stabilizira i fiksira masnoću. Talk sprječava da se masnoća s crteža razmaže ili raširi u pore drva te stvara tanki, zaštitni kiselo otporni sloj preko crteža. Nakon toga matricu prevlačimo tankim, ravnomjernim slojem otopine gumiarabike koja fiksira crtež. U procesu sušenja i mirovanja ona kemijski veže čiste dijelove drva koji će odbijati masnoću tiskarske boje. Gumiarabika je prirodna smola drveta akacije koju ono izlučuje nakon što mu se zareže kora.

Tiskovni proces započinje tako da s matrice vlažnom celuloznom spužvom obrišemo gumiarabiku. Na takvu vlažnu ploču valjkom наносimo grafičku boju u

Sara Valek

3. razred, smjer grafički dizajn

tankom ravnomjernom sloju. Nekoliko puta naizmjenice ponavljamo postupak vlaženja matrice spužvom i nabojanja valjkom u ritmu voda – boja – voda – boja. Nabojanu matricu pozicioniramo na podest grafičke preše, na nju polažemo grafički papir te ju prekrivamo pustom. Pokretanjem preše podest s matricom prolazi između dva valjka koji pod pritiskom prenose boju s matrice na papir.

Pozivamo Vas na izložbu jedinstvenih mokulito grafika nastalih tijekom ove radionice. Uz grafičke listove bit će izložene i matrice izrađene na trešnjoj drvenoj dasci, koje same po sebi predstavljaju fascinantni spoj crteža i prirodne teksture drva. ~

BRUŠENJE I ISPIRANJE PLOČE

CRTRANJE

GUMIRANJE

NEUTRALIZACIJA
PUDEROM

RADIONICA KREATIVNOG PISANJA

Pjesme/priče o Zemlji: zemlja, zrak, vatra, voda...

PIŠE KRISTINA ŠPIRANEC voditeljica radionice

Svake godine radionica kreativnoga pisanja povodom Dana K. Š. Gjalskoga učenicima koji se prijave omogućuje da čitaju, istražuju te pišu suvremenu poeziju, otkrivajući što sve poezija može biti, zašto je čitamo i pišemo te kako se kreativno možemo izraziti i poetskim slikama doživjeti svijet oko sebe. Ovogodišnja tema zamišljena je kao razgovor o Zemljinim elementima, o stanju našega svijeta i budućnosti novih generacija, promatranjem i proučavanjem našega okoliša i naše povezanosti sa svijetom prirode. Kako vanjski elementi mogu postati metaforama našega unutarnjeg stanja, kako statično može postati dinamično, a grubo nježno, i *vice versa*, kako izgraditi stihove na oksimoronu i kontrastu vatre i vode, vjetrova i kamena – pitanja su kojima smo ove godine začeli kreativan rad na tekstu.

Radionica je okupila dvadesetak učenika iz Gimnazije A. G. Matoša te smo velik dio radionice posvetili upravo čitanju, analizi i interpretaciji suvremene poezije koja u svojim pjesmama na neki način progovara o Zemlji i njezinim elementima, uvlačeći čitatelja u neobične, pitoreske mikrosvjete. Čitali smo tako poeziju suvremenih hrvatskih autora, pjesme Anke Žagar, Ane Brnardić, Zvezdane Jembrih, Miroslava Kirina, Andriane Škunca, ali i poeziju kineskoga pjesnika Bei Daoa, čije su začudne pjesme o povijesti i budućnosti Zemlje oduševile učenike te ih posebno inspirirale na pisanje. Ove smo godine krenuli od jednoga naizgled jednostavnoga zadatka – bilo je potrebno parafrazirati stihove Ane Brnardić iz pjesme Starenje: *Pokatkad, onda kad još uzmem oblik čovjeka, / zamirišem crnom kavom i pečenim makom*. Svaki

od učenika trebao je za sebe odgovoriti na pitanje kada on zauzima oblik čovjeka, odnosno što ga to čini ljudskim bićem i kada se najviše osjeća čovjekom. Pokazalo se, s jedne strane, da smo najviše ljudski kada zastanemo, kada imamo trenutak za sebe i možemo doživjeti svijet oko sebe svim svojim osjetilima. S druge strane, osjećamo se ljudima kada si dopustimo emocije, kada se možemo nasmejati i rasplakati, kada možemo biti svoji i slobodni. Zaigrana nas je uvertira odmah vratila Zemlji, kao i poeziji, jer poezija traži od nas upravo navedeno – da zastanemo, da svijet zamislimo i doživimo svojim čulima, da osjećamo.

Zbog toga ne čudi to da su učenici kasnije inspiraciju za svoje pjesme pronašli upravo u motivima Zemljinih elemenata koji nose potencijal predodžbe našega stanja, našega tijeka misli, naših velikih dvojbi i intenzivnih osjećanja. Voda u pjesmi Domagoja Varžića postaje poprište životne nepravde, plutanja nemoćnih i plovidbe bogatih; vatra u pjesmi Marte Iveković transformira se u plamen neumornih i neobuzdanih misli koje istovremeno mogu biti i poput vode, kristalne, jasne i mirne; vjetar u pjesmi Eme Jambrek poigrava se sudbinom ljubavnoga para kulminirajući u zajapurenosti lirskih subjekata i nestajući u *rasutim suvenirima jedne ljubavi*; dok bor koji izrasta iz gole

stijene u pjesmi Kiare Hren postaje simbol otpornosti te vječnoga svjetla koje jedino još može spasiti svijet od hladnoće i indiferentnosti.

Zemlja, zrak, vatra, voda... zemlja, zrak, vatra, voda... sasvim su obični motivi koji su dio naše svakodnevice kao i dio nas samih u tolikoj mjeri da ih gotovo i ne primjećujemo. U pjesmama ovogodišnjih sudionika oni će također egzistirati suptilno, gotovo i neprimjetno, u obliku podloge, atmosfere ili poprišta događanja. Elementi će vezivati riječi pjesama poput energije kojom diše Zemlja, unoseći u svijet pjesama zalet i igru vjetrova, toplinu i uzbuđenost vatre, jasnoću i fluidnost vode te snagu i staloženost kamena. Bit će to nekad bliski i realni, nekad daleki i irealni svjetovi, ali uvijek autentični, promatrani očima mladih, znatizeljnih ljudi koji još uvijek intenzivno doživljavaju i proživljavaju svaku zagonetku našega planeta. ~

Nataša Vuković: Između izvornog i novog

PIŠE IVA KÖRBLER

Glavna likovna gošća u Gradskoj galeriji Zabok uz manifestaciju Dani Gjalskog akademka je slikarica Nataša Vuković, koja će se predstaviti izborom djela iz svoja tri ciklusa.

Nataša Vuković rođena je 1986. u Osijeku. Godine 2008. završava preddiplomski studij na Umjetničkoj akademiji u Osijeku. Diplomski studij završila je 2012. na Akademiji likovnih umjetnosti u Zagrebu, Nastavnički odsjek, smjer slikarstvo, u klasi Matka Vekića te stekla titulu Magistre likovne edukacije. Tokom studija usavršavala se na dva studijska boravka u Sloveniji i SAD- u. Izlagala je na desetak samostalnih i četrdesetak skupnih izložbi, među kojima izdvajamo 32. Salon mladih, Erste fragmenti 10 u HDLU u Zagrebu, 24. slavonski biennale, Exporting Zagreb u Nacionalnom Muzeju Gdanjsku u Poljskoj, a bila je jedina hrvatska umjetnica na NordArt 2018. u Njemačkoj, uz rezidencijalni boravak u Litvi CreArt u Kaunasu, CEEPUS stipendiju u Ljubljani i boravak u atelijeru Cité Internationale des Arts u Parizu. Članica je strukovnih udruga HDLU i HZSU. Trenutno živi i radi u Zagrebu.

„Kao polazište za motive koristim prirodu. Osim ekološke i kontemplativne dimenzije motiva tu je i poveznica s rodnim krajem Slavonijom i Baranjom, dio Hrvatske gdje su gotovo svi ljudi otišli, a ostala je nažalost samo priroda. No, upitno je koliko je ustvari ostalo i prirode gledajući da sva prirodna dobra izvozimo. Otišli su ljudi, šume, more, čovjek, samo su ostale 'sobne

biljke'. Čovječanstvo je ušlo u doba antropocena odnosno u epohu 'koju oblikuju ljudi'. Čovječanstvo je dovelo do stopa izumiranja biljaka i životinja koje su daleko iznad dugoročnog prosjeka. Čovjekovo djelovanje intenzivno utječe na mijenjanje ne samo lokalnog već regionalnog te globalnog (planetarnog) okoliša i svih pratećih pojava koje se u tom prostoru odvijaju. U slikama kombiniram reflektirajući epoksi i mat dio. U reflektirajućim dijelovima promatrač se može ogledati što iziskuje kontakt uživo i kontakt sa samim sobom što nije moguće izvesti u digitalnom obliku. Time želim naglasiti značaj kretanja i međusobne interakcije i dragocjenost trenutka“, pojašnjava umjetnica svoj umjetnički postupak.

Radovi tematski nose humanu poruku očuvanja našeg cjelokupnog

zdravlja, psihičkog i fizičkog, kroz povezivanje s prirodom, očuvanja prirode i bio raznolikosti te time diskretno poziva na društvenu odgovornost i kroz prenesene poruke apelira na društvenu odgovornost i sagledavanje šire slike i naše uloge u svemu.

Njezino se slikarstvo snažnije formiralo u vremenu kada smo praktički živjeli u izolaciji vlastitog doma, a jedini bijeg i pronalazak duševnog mira pružala je upravo priroda te je tako i nastao nastavak ciklusa. Dvoznačna poruka koja se da iščitati iz slika odnosi se na snagu ljudske destrukcije u vidu rata, uništenja, megalomaniji velikih korporacija dok priroda u svojoj surovosti samo uzvraća na agresiju koju joj čini čovjek jer ne živi u skladu s njom (požari, potresi itd.). Izložbu organizira POU Zabok. ~

IZLOŽBA FOTOGRAFIJA

Sofija Keča: Pod starim krovovima – ritam života i smrti

Izložba fotografija posvećena je našem slavlom zavičajnom piscu Ksaveru Šandoru Gjalskom i njegovom djelu. Središnje je pitanje kako autorica doživljava njegov književni opus?

13 fotografija u paru oslikavaju taj doživljaj: jedna je fotografija prikaz objekta u stvarnosti, a druga obrađena tehnikom maskiranja prikaz je boje samo jednog elementa na crno-bijeloj podlozi.

Upravo to simbolizira prolaznost, ritmičnu izmjenu života i smrti. Mijenjaju se društveno-politički sustavi, ljudi dolaze i odlaze, domovi se grade i propadaju kada

više nema nikoga da se za njih brine. Junaci Ksavera Šandora Gjalskog bili su u jednom trenutku svoga života poštovane i ugledne osobe u svojim sredinama, a onda se uslijed društvenih promjena sve urušava i nestaje, propadanje i smrt zamjenjuju život. Između je samo uspomena, sjećanje - dok se i to ne izgubi u vječnosti.

„Priča za pričom oživljuje u duši pa ma kako davno bilo što je slušana; a još više diže se uspomena za uspomenu. Svaki val sunca, prosipao ovdje ili ondje, svaki lahor i drhtaj zraka, svaka sjenka, svaki glas, bio ma kako

KONCERT

Zagrebački kvartet

Ovogodišnje Dane Gjalskog otvaramo nastupom **Zagrebačkog kvarteta**, prvog profesionalnog ansambla svoje vrste na hrvatskoj glazbenoj sceni, osnovanog 1919. godine.

Tijekom stotinu godina djelovanja svoj doprinos Zagrebačkom kvartetu dalo je tridesetak glazbenika, a ansambl je odsvirao preko 4000 koncerata na svim kontinentima i snimio više od 60 albuma za razne svjetske izdavačke i radijske kuće. Dobitnik je brojnih domaćih i inozemnih nagrada i priznanja. Ansambl, koji je od samih početaka uspostavio visoke kriterije djelovanja, posvećen je izvođenju temeljnih djela klasične glazbe, ali i interpretiranju suvremene glazbe i glazbe hrvatskih skladatelja.

Zagrebački kvartet danas čine glazbenici: Martin Krpan (violina), Hrvoje Philips (violina), Davor Philips (viola) i Martin Jordan (violončelo). ~

PROGRAM

W. A. Mozart:
Mala noćna muzika
Allegro
A. Dvořák:
Humoreska
J. Brahms:
Mađarski ples br. 5

A. Dvořák:
Gudački kvartet u F-duru Op. 96
Br. 12 „Američki“
Allegro ma non troppo
Lento
Molto vivace
Finale: vivace ma non troppo

dalek i nejasan – sve, sve dočarava pred dušu davno prošle zgode – davno minule časove i osjećaje. I onda se sva duša zatalasa nekim slatkogorkim čuvstvom. Drago joj je znati i osjećati ovu prošlost, a opet čuti žalosno i bolno kako je sve prolazno – sve u vječnom toku, a ništa stalno – ništa svoje!

Draga lica, izginula ili pod humkom s križem ili u naborima duljeg vremena – mili časovi nestali u ponorima vječne prošlosti, na mahove zablješte pred dušom, dapače budi se kao iz sna davno otkucalo, tradicijom tek poznato doba, sa svojom silnom i zamamnom poezijom što je prošlost uvijek čuva.”

Ksaver Šandor Gjalski, Diljem doma (1899). ~

Sofija Keča je radni vijek provela u Školi za umjetnost, dizajn, grafiku i odjeću Zabok. Godinama je vezana uz djelo Ksavera Šandora Gjalskog kako u okviru školskog programa tako i sudjelujući u radu Manifestacije K. Š. Gjalski te u Prosudbenom povjerenstvu za dodjelu književne nagrade Gjalski. Ovom izložbom odaje počast omiljenom piscu i njegovom djelu.

KONCERT

Peter Piek

Peter Piek njemački je multidisciplinarni umjetnik koji se osim glazbom bavi i likovnom umjetnošću. Objavio je devet albuma na kojima je odsvirao gotovo sve instrumente. Njegov stil bi se najlakše mogao opisati indie-popom, ali glazba koju Peter Piek svira nikako se ne može nazvati jednodimenzionalnom. Dapače, on od albuma do albuma prolazi cijelim dijapazonom zvuka, od upotreba sintesajzera i elektronskih zvukova preko folk elemenata do pjesama ogoljenih na samo glas i gitaru, no ono što je uvijek isto u njegovoj glazbi jest sanjiv glas i emotivni pristup tekstovima i cijeloj glazbi. Koncert organizira udruga Gokul. ~

KNJIŽEVNO-ZNANSTVENA TRIBINA

Realizam i misticizam, magija pripovijedanja K. Š. Gjalskog

Književno-znanstvena tribina, posvećena životu i stvaralaštvu Ksavera Šandora Gjalskog, već se tradicionalno održava u Danima Gjalskog. Ogranak Matice hrvatske u Zaboku i Kulturna manifestacija Dani K. Š. Gjalskog time nastavljaju suradnju i ugošćuju renomirane sveučilišne profesore, znanstvenike i istraživače baštine. Ove godine, u suradnji s Gradskom knjižnicom Zabok, predavačica na tribini jest Marina Protrka Štimec, redovna profesorica na Katedri za noviju hrvatsku književnost Odsjeka za kroatistiku Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Bavi se književnim kanonom, teorijama autorstva, književnosti modernizma i avangarde, revolucijama i transferima u književnom i kulturnom području. Tema njezina predavanja su Gjalskijeve “tajinstvene priče” čiji se nastanak i značenje može promatrati u kontekstu istraživanja svijeta onostranog, misticizma i spiritizma karakterističnog za 19. stoljeće, ali koje autor oblikuje dosljedno strategijama zrelog realizma koji je vidljiv ne samo u stvaranju zapleta, nego i u temeljnim narativnim postupcima kojima se služi u oblikovanju priče. ~

Predstavljanja knjiga

Josip Čekolj: Rukovet noćnih putovanja / Krastice

Josip Čekolj (1999.) odrastao je i školovao se u Donjoj Stubici i Zaboku. Diplomirao je kroatistiku i povijest na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Za djecu i mlade napisao je kratki roman *Hahari na dnu mulja* (Mala zvona, 2022.) te slikovnice *Srna* i *Mak u potrazi za uplašenim mjesecom* (Mala zvona, 2020.) i *Lipa, kokoš i pravica* (Mala zvona, 2026.). Objavio je zbirke poezije *Junaci i zmajevi u zalasku* (Mala zvona, 2022.), *Dječak pred žetvu* (Jesenski i Turk, 2023.), *Doba beskorisnih umnjaka* (HDP, 2024.), *Rukovet noćnih putovanja* (Mala zvona, 2025.) te kratki roman *Krastice* (Mozaik knjiga, 2026.).

U sklopu Književnih razgovora, u suradnji s udrugom Gokul, predstavljamo *Rukovet noćnih putovanja*, zbirku pjesama u obliku akrostiha te najnoviji roman *Krastice*, priču o običnim ljudima usred jedne ekstremne zime, prožetu fantastičnim elementima. Zima sa zvijerima i divljim životinjama postaje suočavanje s ljudima i odnosima koji nas mijenjaju, a otpadanje krastica predstavlja prihvaćanje ogoljenosti i neminovne prolaznosti. O knjigama će s autorom razgovarati Tin Krznar.

Sibila Petlevski: Duhovi zemlje

Publika Dana Gjalskog ima priliku upoznati ovogodišnju dobitnicu Nagrade Gjalski, Sibilu Petlevski, svestranu umjetnicu i znanstvenicu, autoricu 26 knjiga različitih žanrova. Nagrađeni roman *Duhovi zemlje*, njezino najopširnije djelo, polifonijska je saga o sestrama Baković, heroinama otpora fašizmu koja prepliće intimne sudbine, političke traume i mitske prostore. Moderator Matko Abramić u razgovoru s autoricom predstaviti će ovu knjigu koju je žiri proglasio najboljim književnim djelom u proteklih godinu dana.

Željko Špoljar: Caffe bar Utrine

Željko Špoljar (Zagreb, 1975.) pisac je, novinar i satiričar. Studirao je filozofiju i kroatologiju na Hrvatskim studijima. Autor je, među ostalim, knjiga *Teškoće pri gutanju* (2001.), *Gumeni galeb* (2008.), *Štakorbar* (2014.), *Petokoronaš* (2020.), *Moj život s Milanom* (2022.) te *Caffe bar Utrine* (2026.). Pod pseudonimom Pavle Svirac piše satirične kolumne za tjednik Nacional. Često hiperrealističan i brutalan, Špoljar promatra svakodnevnicu književne i životne zbilje koju najbolje dočarava uz kratke statuse na svojoj stranici Književna Groupie o kojoj je snimljen i dokumentarni film.

Caffe bar Utrine donosi romaneskni pogled na Zagreb iz perspektive kvartovskog kafića: mjesta susreta, propadanja, ironije, otpora i svakodnevnih pokušaja da se u fragmentima razgovora pronade smisao. Knjigu predstavljamo u sklopu Književnih razgovora uz moderiranje Tina Krznara.

Milana Vuković Runjić: Delfin: Ivanu Gučetiću

Milana Vuković Runjić (Zagreb, 1970.) diplomirala je, magistrirala i doktorirala književnost. Autorica je tridesetak knjiga poezije, romana, zbirki priča, eseja te knjiga za djecu. Tekstove i kolumne objavljuje u domaćim i inozemnim novinama i časopisima. Suvlasnica je i urednica u izdavačkoj kući Vuković&Runjić.

U programu Dana Gjalskog predstavljamo roman *Delfin: Ivanu Gučetiću* u kojem autorica putuje pola tisućljeća unatrag ispisujući vlastitu verziju izgubljenog renesansnog romana u kojem je opisana ljubavna mahovitost što je posve preobrazila inače uspješnog, bogatog i uglednog trgovca, i to ne prema bilo kakvoj ženi, već prema onoj kakva se inače sreće samo u mašti.

Davno zaboravljeni likovi dvaju dubrovačkih, hrvatskih pjesnika oživljavaju pred čitateljem zajedno sa svojim jučerašnjim svijetom. S autoricom razgovara Ingrid Lončar.

Vodič kroz suvremenu hrvatsku književnost – Kristijan Novak: Ciganin, ali najljepši

Ciganin, ali najljepši Kristiana Novaka 2017. godine dobio je Nagradu Gjalski, ali i sve ostale važnije književne nagrade u zemlji. Do danas je preveden na nekoliko stranih jezika i još uvijek je jedan od najčitanijih i najomiljenijih suvremenih hrvatskih romana. Stoga ne čudi što je upravo *Ciganin* odabran kao prva knjiga nove biblioteke Platina (AGM) u seriji knjiga *Vodič kroz suvremenu hrvatsku književnost*. Riječ je o zborniku koji okuplja dvanaest eseja istaknutih autora i još pokoji popratni tekst koji otvaraju različite poglede na roman i tako ga dodatno približavaju čitateljima. Vodič je obogaćen QR kodovima koji vode na dodatne medijske materijale, a posebnosti knjige doprinose ilustracije (Enver Krivac i Martina Poljak) čopleka koji govore međimurskim dijalektom i s dozom humora objašnjavaju temeljne pojmove koji se pojavljuju u esejima.

Zbornik će predstavili glavni urednik nakladne kuće AGM Kruno Lokotar, pisac Kristijan Novak i suurednica izdanja Helena de Karina uz moderatoricu Mateu Filko. ~

KONCERT

Radojka Šverko

Umjetnica čija karijera traje dulje od pola stoljeća prepoznatljiva je po specifičnoj boji glasa. Tijekom svoje bogate glazbene karijere izbjegavala je žanrovska ograničenja te se tako na njezinom repertoaru nalaze šansona, pop-rock, jazz, gospel, blues, filmska i sakralna glazbu, a ostvarila je i kazališnu karijeru ulogama u nekoliko mjuzikala i rock opera. Dobitnica je brojnih domaćih i inozemnih nagrada i priznanja i jedna je od najvećih pjevačkih diva u Hrvatskoj. Koncert organizira Grad Zabok, a ulaznice su dostupne putem sustava Entrio. ~

ESCAPE ROOM

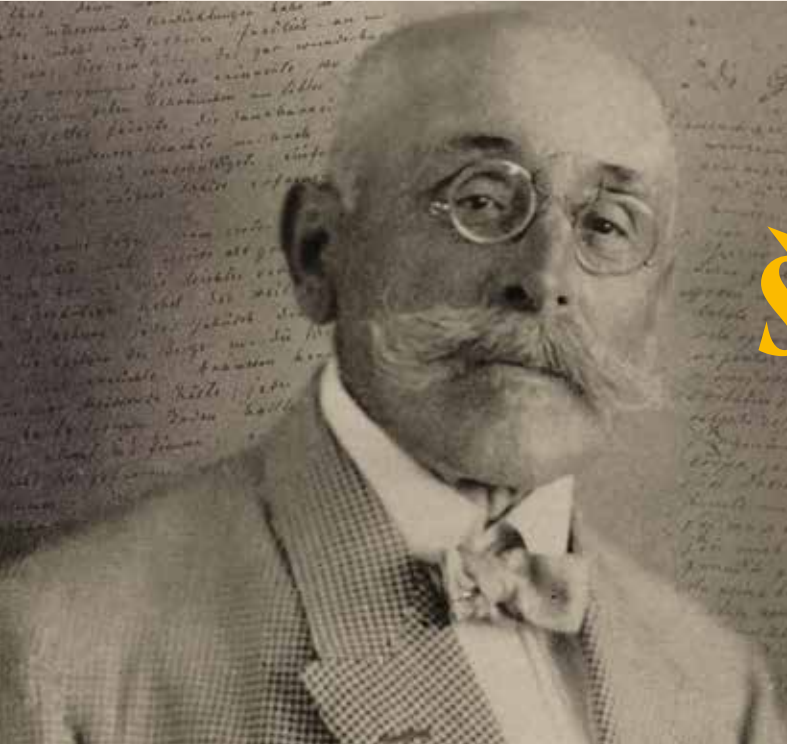
Tajni dnevnik Vilme G.

Ove godine vodimo vas u Escape Room. U ovoj uzbudljivoj igri, u kojoj do izražaja dolaze logičko razmišljanje i suradnja među članovima ekipe, u 60 minuta trebate otkriti tragove, pronaći skrivene predmete, dešifrirati kodove i šifre te riješiti zadatke kako biste na kraju izašli iz sobe.

Jesen opet stiže. Dani su kraći, dunje zriju, podrumi pune bačvama mirisna vina. I dok se kmetstvo i gospoda povlači u kurije grijući se oko domaćih ognjišta, vjetar donosi sve jaču studen u Gredice i dom Gjalskijevih: Gospodarići imanja, Vilmi Gjalski, jednog maglovitog jutra gubi se svaki trag! Njezin nenadani odlazak zavija gredičkog gospodina u tugu, otvarajući brojna pitanja... Može li vaš tim otkriti tajnu njezina nestanka?

Upoznajte intimnu pozadinu Gjalskijeva života! Zaronite u obiteljske i ljubavne intrige zabočkoga književnika... Treba mu vaša dosjetljivost, upornost i snalažljivost kako biste pronašli Vilmu i vratili mir u njegovo srce i dom! Prijave na www.danigjalskog.com ~

Dani Ksavera Šandora Gjalskog

Zabok ~ 15.–24. 10. 2026.

www.danigjalskog.com

ČETVRTAK 15. 10.

17:00

**Pod starim krovovima:
ritam života i smrti** –
izložba fotografija
Sofije Keče
(Gradska knjižnica)

PETAK 16. 10.

18:00

**Otvorenje
Dana Gjalskog**
uz koncert
**Zagrebačkog
kvarteta**
(CUK Regenerator)

SUBOTA 17. 10.

18.00

Predstavljanje knjiga
**Rukovet noćnih
putovanja** i **Krastice
Josipa Čekolja**
(CUK Regenerator)

NEDJELJA 18. 10.

16.00

Predstava za djecu:
**Pustolovine baruna
Münchausena /
Kazalište Žar ptica**
(CUK Regenerator)

20.00

Koncert
Peter Piek
(Njemačka)
(Caffe bar Regenerator)

PONEDJELJAK 19. 10.

17.00

Promocija slikovnice
Vjetrohod i radionica
s autorom **Igorom
Rajkijem**
(CUK Regenerator)

18.00

Izložba slika
Nataše Vuković
(Gradska galerija)

20.00

**Književna večer
s dobitnikom
Nagrade Gjalski**
(CUK Regenerator)

UTORAK 20. 10.

17.00

Fotonatječaj, Radionica
umjetničke grafike i
Radionica kreativnog
pisanja – dodjela
nagrada i izložba
radova
(CUK Regenerator)

19.00

Predstavljanje knjige
**Caffe bar Utrine
Željka Špoljara**
(CUK Regenerator)

SRIJEDA 21. 10.

16.00

Proглаšenje pobjednika
i dodjela Male nagrade
Gjalski
(Osnovna škola)

19.00

**Marina Protrka
Štimec: Realizam i
misticizam, magija
pripovijedanja K. Š.
Gjalskog** – književno-
znanstvena tribina
Matice hrvatske
(Gradska knjižnica)

ČETVRTAK 22. 10.

17.00

Proглаšenje pobjednika
i dodjela Nagrade
Gjalski za učenike
srednjih škola
(Gradska galerija)

20.00

Predstavljanje knjige
**Delfin: Ivanu Gučetiću
Milane Vuković
Runjić**
(CUK Regenerator)

PETAK 23. 10.

11.00

Dan
Osnovne škole
K. Š. Gjalskog
(Osnovna škola)

17.00

Predstavljanje **PoZiCe**,
knjige literarnih
i likovnih radova
učenika Poreča, Zaboka
i Crikvenice
(Gradska galerija)

18.30

Predstavljanje knjige
**Vodič kroz suvremenu
hrvatsku književnost –
Kristian Novak:
Ciganin, ali najljepši**
(Regenerator)

20.00

Koncert
Radojke Šverko
(Multimedijski centar)

SUBOTA 24. 10.

18.00

**Dodjela
Književne
nagrade
Ksaver
Šandor Gjalski**
(Osnovna škola)

* 19.–24. 10.

**Tajni dnevnik
Vilme G. – Escape Room**
(Kino Regenerator)
Prema rasporedu
i uz prijavu na
www.danigjalskog.com

Gradska knjižnica, S. Radića 1 / CUK Regenerator, Ulica mladih 2 / Gradska galerija, Zivtov trg 10 /
Osnovna škola, Đački put 1 / Multimedijski centar, Kumrovečka 8